

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 maja 2015 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SO Magdalena Hupa - Dębska (spr.)

Sędzia SO Lucyna Morys - Magiera

SR (del.) Marcin Rak

Protokolant Monika Piasecka

po rozpoznaniu w dniu 6 maja 2015 r. w Gliwicach

na rozprawie

sprawy z powództwa J. O.

przeciwko Z.w W.

o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego bądź prawa

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 18 listopada 2014 r., sygn. akt I C 1476/13

I. prostując oznaczenie pozwanego jako „Z. w W.”, zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

1. oddala powództwo,

2. zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 60 zł (sześćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu;

II. zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 60 zł (sześćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego;

III. nakazuje pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Gliwicach kwotę 30 zł (trzydzieści złotych) tytułem opłaty od apelacji od uiszczenia której pozwany był zwolniony.

SSR (del.) Marcin Rak SSO Magdalena Hupa - Dębska SSO Lucyna Morys - Magiera

UZASADNIENIE

Pozwem skierowanym przeciwko Z. (...) w W., złożonym w dniu 6 listopada 2012 r. do Sądu Rejonowego w Gliwicach - Wydziału Pracy

i (...), J. O. domagał się ustalenia, iż okresy od 21 lipca 1969 r. do 29 lutego 1972 r. oraz od 1 października 1972 r. do 12 lutego 1981 r., gdy był zatrudniony w Zakładach (...) S.A. w K., są okresami pracy wykonywanej

w warunkach szczególnych na stanowisku „aparatury procesów polimeryzacji”. Interesu prawnego

w ustaleniu powyższego upatrywał w rozbieżnościach zachodzących pomiędzy świadectwami pracy wystawionymi za te okresy przez pracodawcę, który uległ likwidacji i brak jest jego następcy prawnego.

Pozew ten wpłynął w dniu 31 grudnia 2012 r. do Sądu Okręgowego w Gliwicach Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wraz z odpowiedzią Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na odwołanie J. O. od decyzji ZUS z dnia 25 lipca 2012 r., znak (...), odmawiającej powodowi prawa do emerytury pomostowej. ZUS wniósł o odrzucenie odwołania, jako spóźnionego, wyjaśniając też powody odmowy przyznania powodowi żądanego świadczenia.

Pismem z dnia 21 stycznia 2013 r. powód wniósł o przekazanie jego sprawy Sądowi Rejonowemu w Gliwicach podnosząc, że organ rentowy błędnie uznał pozew za odwołanie od decyzji odmawiającej mu przyznania prawa do emerytury pomostowej z dnia 25 lipca 2012 r. Oświadczył, iż jego zamiarem było wszczęcie postępowania przeciwko ZUS z uwagi na niemożność zainicjowania takiego postępowania przeciwko pracodawcy bądź jego następcom prawnym.

Postanowieniem z dnia 13 lutego 2013 r. (sygn. akt VIII U 3551/12) Sąd Okręgowy

w G. stwierdził swoją niewłaściwość i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu Wydziałowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G., który postanowieniem z dnia 5 czerwca 2013 r. (sygn. akt VI P 173/13) przekazał sprawę o ustalenie pracy powoda w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze do rozpoznania (...) Oddziałowi

w Z.. Rozstrzygnięcie to zaskarżył powód zarzucając Sądowi błędne przyjęcie, że żądanie ustalenia pracy w warunkach szczególnych powód dochodzi celem ustalenia uprawnień emerytalnych z tytułu tejże pracy, podczas gdy celem powoda jest ustalenie uprawnienia do wskazywanego kwotowo podwyższenia emerytury z tego tytułu w przyszłości, w razie korzystnego rozstrzygnięcia. Podkreślił, że jego intencją nie jest rozpoznanie sprawy przez organ rentowy

w trybie odwołania od decyzji ZUS, bowiem ten tryb został już wyczerpany. Rozpoznający sprawę na skutek zażalenia Sąd Okręgowy w Gliwicach Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, postanowieniem z dnia 3 września 2013 r. (sygn. akt VIII Pz 40/13) uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę według właściwości Sądowi Rejonowemu I Wydziałowi Cywilnemu w G.. Wskazał, że to charakter sporu inicjowanego przed sądem rozstrzyga

o tym, czy żądanie konkretnej osoby udzielenia jej ochrony prawnej zostanie rozpoznane przez sąd powszechny, a w dalszej kolejności – z zastosowaniem jakich przepisów proceduralnych.

W postępowaniu cywilnym zgodnie z art. 1 kpc rozstrzygane są spory na tle stosunków cywilnoprawnych, zaś definicja „sprawy cywilnej” obejmuje także sprawy ze stosunków z zakresu ubezpieczeń społecznych, których rozpoznanie przez sąd powszechny następuje na skutek odwołania od decyzji organów rentowych. Wywodził, że brak jest jednak podstaw do traktowania sprawy wszczętej przed sądem powszechnym jako sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, jeżeli strona, w stosunku do której organ rentowy wydał decyzję, stanowczo twierdzi, że nie kwestionuje tego aktu, lecz domaga się rozstrzygnięcia o roszczeniu, które ma wynikać ze stosunku cywilnego w znaczeniu materialnoprawnym, jaki ma ją łączyć z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych jako osobą prawną. Wskazał też, że roszczenie nie może być zakwalifikowane do spraw z zakresu prawa pracy, skoro powód nigdy nie był pracownikiem pozwanego. Sprawa zatem nie należy do kategorii spraw podlegających rozpoznaniu w trybie odrębnym, co oznacza brak podstaw do zastosowania art. 464 kpc.

Pozwany w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania zarzucając, iż nie jest dopuszczalnym rozstrzygnięcie zarówno przez ZUS jak i przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych oraz sąd cywilny o poszczególnych przesłankach warunkujących nabycie prawa do świadczeń emerytalnych na przyszłość bądź o ich wysokości, oraz że dokumentem stwierdzającym pracę w warunkach szczególnych jest świadectwo pracy wykonywanej w warunkach szczególnych wystawiane przez pracodawcę. Wskazał na brak legitymacji biernej po swej stronie.

Powód w piśmie z dnia 12 marca 2014 r. wywodził, że w sytuacji braku następstwa prawnego zlikwidowanego pracodawcy, pracownik może dochodzić ochrony swoich praw przed sądem w trybie art. 189 kpc o ustalenie prawa. Dalej podkreślił, że jego powództwo nie jest związane z odwołaniem od decyzji ZUS i nie jest związane z wydaną decyzją organu emerytalno-rentowego. Powód żąda ustalenia zatrudnienia w szczególnych warunkach wykazując, że aktualnie nie przysługują mu z tego tytułu żadne świadczenia, zaś jego starania mają na celu usunięcie obiektywnej niezgodności co do rzeczywistego zatrudnienia realizowanego w spornym okresie (treści jednego ze świadectw pracy z rzeczywistym stanem), co jest konieczne w celu zweryfikowania przyszłych uprawnień. Twierdził, że ewentualny wyrok ustalający wykonywanie pracy w warunkach szczególnych nie jest wprost wiążący dla ZUS, ma jednak niewątpliwie walor dowodowy i powinien być brany pod uwagę w przyszłym postępowaniu o przyznanie emerytury. Legitymację bierną pozwanego uzasadniał powód jego ewentualnym zainteresowaniem rozstrzygnięciem z uwagi na przyszłe uprawnienia, których powód będzie mógł dochodzić.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 18 listopada 2014 r. Sąd Rejonowy w Gliwicach uwzględnił powództwo oraz zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 90 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Orzeczenie to zapadło przy ustaleniu, że w okresie od 21 lipca 1969 r. do 12 lutego 1981 r. powód był zatrudniony w Zakładach (...) Spółce Akcyjnej

w K. w pełnym wymiarze czasu pracy. Dnia 13 lutego 1981 r. pracodawca wystawił mu świadectwo pracy stwierdzając, iż pracował kolejno na stanowiskach: od 21 lipca 1969 r. do 29 lutego 1972 r. - aparatowy procesów polimeryzacji, od 1 marca 1972 r. do 30 września 1972 r. - magazynier, od 1 października 1972 r. do 12 lutego 1981 r. - aparatowy procesów polimeryzacji.

W dniu 1 grudnia 1999 r. były pracodawca wystawił powodowi na jego wniosek kolejne świadectwo pracy za okres zatrudnienia w (...) S.A. w K. wskazując, że

w okresie od 21 lipca 1969 r. do 12 lutego 1981 r. powód był zatrudniony kolejno na stanowiskach: od 21 lipca 1969 r. do 29 lutego 1972 r. - specjalista urządzeń rozdrabniających, sortujących i granulujących, od 1 marca 1972 r. do 30 września 1972 r. - magazynier, od 1 października 1972 r. do 12 lutego 1981 r. – operator urządzeń rozdrabniających, sortujących i granulujących.

Charakter pracy wykonywanej przez powoda został określony w dokumencie według nazwy

i pozycji wykazu działu oraz pozycji rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. oraz stanowiska określonego w wykazie stanowiącym załącznik nr 1 do Zarządzenia Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego nr 7 z dnia 7 lipca 1987 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu przemysłu chemicznego

i lekkiego. Stwierdził Sąd zatem, że wskazane okresu pracy powoda d dnia 21 lipca 1969 r. do dnia 29 lutego 1972 r. oraz od dnia 1 października 1972 r. do dnia 12 lutego 1981 r. były okresami pracy wykonywanej w warunkach szczególnych.

Ustalenia te poczynił w oparciu o wskazane dowody z dokumentów i zeznań. Doprowadziły one Sąd pierwszej instancji do przekonania, że powód ma interes prawny w żądanym ustaleniu,

w rozumieniu art. 189 kpc, gdyż jego żądanie zmierza do usunięcia niezgodności dotyczącej rzeczywistego charakteru zatrudnienia powoda, przy braku następcy prawnego zlikwidowanego pracodawcy, co będzie miało znaczenie dla realizacji uprawnień powoda w przyszłości. Analizując wyniki postępowania dowodowego przez pryzmat przywołanych szczegółowych regulacji prawnych stwierdził, że praca świadczona w okresach stanowiących przedmiot ustalenia miała charakter pracy w warunkach szkodliwych.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł pozwany zaskarżając go w całości oraz wnosząc o oddalenie powództwa i zasądzenie na jego rzecz kosztów procesu za obie instancje, ewentualnie jego o uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi

Rejonowemu do ponownego rozpoznania. Podniósł zarzut naruszenia art. 189 kpc przez przyjęcie, że w świetle art. 83 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 118 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r.

o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych możliwe jest określanie przesłanek emerytalnych w wyroku ustalającym, a ZUS jest biernie legitymowany w takim postępowaniu. Wskazał na niedopuszczalność orzekania przez sąd cywilny w zakresie poszczególnych przesłanek warunkujących prawo lub wymiar świadczenia. Zarzucił, że z uwagi na nieposiadanie statusu pracodawcy powoda nie jest legitymowany biernie w niniejszym postępowaniu. Podniósł, że Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, na którym zasada się uzasadnienie Sądu pierwszej instancji, nie obowiązywało w okresach, których dotyczy żądanie pozwu.

W odpowiedzi na apelację powód wniósł o jej oddalenie oraz zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania odwoławczego, argumentując jak dotychczas. Dodał nadto, że podjął

w sposób bezskuteczny próbę ustalenia szczególnego charakteru pracy w okresach wskazanych

w pozwie w postępowaniu przed organem rentowym, stąd zarzut apelującego w przedmiocie obrazy art. 189 kpc jest chybiony.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest uzasadniona, gdyż wbrew stanowisku przyjętemu przez Sąd pierwszej instancji, nie wystąpiły w sprawie przesłanki pozwalające na uwzględnienie powództwa. Zgłoszone przez powoda roszczenie nie może bowiem podlegać co do zasady uwzględnieniu w postępowaniu, które powód wybrał dla osiągnięcia ochrony prawnej.

Powód domaga się ustalenia faktu, istotnym dowodowo w ewentualnym przyszłym postępowaniu związanym z ubieganiem się o świadczenie emerytalne oraz określeniem wysokości tego świadczenia. W przekonaniu Sądu Okręgowego, tak sformułowane żądanie nie może zostać uwzględnione w oparciu o art. 189 kpc, gdyż wyżej wskazany cel nie świadczy o istnieniu interesu prawnego po stronie powoda w uzyskaniu orzeczenia żądanej treści.

Regulacja art. 189 kpc stanowi podstawę do dochodzenia w procesie cywilnym ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa. Dopuszczalnym czyni również ustalenie faktu prawotwórczego, jednakże uprawnienie to jest obwarowane także wymogiem wykazania interesu prawnego.

Powód domaga się ustalenia, że we wskazanych okresach, będąc zatrudnionym w Zakładach (...) S.A., pracował w warunkach szczególnych. Istotnie fakt ten posiada walor prawotwórczego. Niemniej, żądanie ustalenia stosunku prawnego lub prawa może być skutecznie zgłoszone przed sądem powszechnym tylko wówczas, gdy nie ma innej drogi do realizacji tego żądania, co umknęło Sądowi pierwszej instancji, a ma miejsce w niniejszej sprawie. Celem, dla którego powód zgłosił żądanie, jest uwzględnienie przy określaniu wysokości jego przyszłego świadczenia emerytalnego okresów zatrudnienia w warunkach szczególnych. Właściwą drogą weryfikacji charakteru wykonywanej pracy dla celów emerytalno – rentowych, jest postępowanie administracyjne przed organem emerytalno-rentowym o ustalenie prawa do świadczeń oraz określenie ich wysokości. Stosownie bowiem do art. 83 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy

z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. 2015.121), Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydaje decyzje w zakresie indywidualnych spraw dotyczących m.in. ustalania uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych oraz wymiaru świadczeń

z ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z art. 83 ust. cytowanej ustawy, od tych decyzji przysługuje odwołanie do właściwego sądu w terminie i według zasad określonych w przepisach kodeksu postępowania cywilnego. Wbrew stanowisku powoda, w postępowaniu toczącym się na skutek odwołania od decyzji ZUS, nie będzie on ograniczony w możliwości dowodzenia faktów istotnych dla ustalenia prawa do świadczenia i jego wysokości. W postępowaniu tym, stosownie do art. 476 § 2 pkt 2 w związku z art. 473 § 1 kpc, nie stosuje się przepisów ograniczających dopuszczalność dowodu z zeznań świadków i z przesłuchania stron. Wyżej wskazana droga jest zatem właściwa dla przesłankowego

ustalenia, czy wskazane w pozwie okresy były okresami pracy powoda wykonywanej w warunkach szczególnych. Tymczasem powód zmierza - z ominięciem przepisów

o postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych - do uzyskania środka dowodowego potwierdzającego fakt mogący mieć w przyszłości znaczenie dla potrzeb postępowania o ustalenie prawa do świadczeń emerytalno-rentowych, co w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego (m.in. postanowienie SN z dnia 19 stycznia 2012 r., sygn. akt I PK 108/11; wyrok SN z dnia 23 lutego 1999 r., sygn. akt I PKN 597/98)), świadczy o braku interesu prawnego w rozumieniu art. 189 kpc.

Sąd Okręgowy przyjął zatem, że w niniejszym postępowaniu nie jest dopuszczalne rozstrzygnięcie ustalające żądane fakty, toteż nie wypowiada się co do tego, czy powód wykonywał pracę w warunkach szczególnych, czy też nie.

Nadto trzeba wskazać na brak legitymacji biernej po stronie pozwanego w niniejszym postępowaniu. Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie jest uprawniony do samoistnego ustalania faktów – przesłanek warunkujących prawo bądź wymiar świadczenia, a bada je jedynie przesłankowo, rozpoznając indywidualne wnioski o świadczenie (wyrok Sądu Apelacyjnego

w K. z dnia 2 października 2001 r., sygn. akt III AUa 1004/00). Organ rentowy nie jest też uprawniony do poświadczania charakteru pracy wykonywanej w warunkach szczególnych, co wyklucza występowanie tego podmiotu w roli pozwanego w niniejszej sprawie. Stosownie bowiem do § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U.

z 1983 r., Nr 8, poz. 43 ze zmianami), okresy pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach, wystawionym według wzoru stanowiącego załącznik do przepisów wydanych na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia, lub w świadectwie pracy. Wcześniej obowiązujące rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz. U. z 1979 r., Nr 13, poz. 86 ze zm.) w § 8 ust. 2 również na zakład pracy nakładało obowiązek stwierdzania okresów pracy zaliczanej do pierwszej kategorii zatrudnienia, które to prace stosownie do § 19 ust. 2 cytowanego rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. uważa się za prace wykonywane w szczególnych warunkach, o których mowa w § 4. Skoro pozwany nie jest pracodawcą powoda, ani następcą pracodawcy, nie ciąży na nim cywilnoprawny obowiązek stwierdzenia wykonywania przez powoda pracy w warunkach szczególnych.

Na marginesie wypada wskazać, iż okoliczność spełnienia przesłanki dopuszczalności drogi sądowej, w tym w sprawie o ustalenie na podstawie art. 189 kpc, nie przesądza z zasadności żądania ustalenia. Dopuszczalnym jest zatem rozpoznanie przez sąd cywilny żądania pozwu - czego powód się domagał - które oparte jest na wskazanych okolicznościach faktycznych, z zakresu stosunków określonych w art. 1 kpc, niemniej jednak brak wykazania interesu prawnego po stronie powoda oraz brak legitymacji biernej po stronie pozwanego, musiały doprowadzić do oddalenia powództwa.

Ze względu na powyższe apelację powódki uwzględniono w całości, zmieniając zaskarżony wyrok, również w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania, o czym orzeczono na podstawie przywołanych przepisów oraz art. 98 kpc i art. 386 § 1 kpc.

O kosztach postępowania odwoławczego rozstrzygnięto na mocy art. 98 kpc w związku

z art. 108 § 1 kpc, zasądzając od powoda na rzecz pozwanego kwotę 60 zł tytułem zwrotu tych kosztów, zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania odwoławczego. Zasądzoną kwotę stanowi wynagrodzenie pełnomocnika pozwanego, ustalone na poziomie 60 zł, zgodnie z § 6 pkt 1 w związku z § 13 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów

pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Nadto, na podstawie art. 113 ust. 1, art. 13 ust. 1 i art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych

w sprawach cywilnych, w związku z art. 98 kpc, nakazano pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa kwotę 30 zł tytułem opłaty od apelacji, od uiszczenia której pozwany był zwolniony.

SSR (del.) Marcin Rak SSO Magdalena Hupa – Dębska SSO Lucyna Morys – Magiera